

– Εισαγωγικά σχόλια

- Κειμενικές πηγές. Είδη – Μορφές (cf. “Manuscript studies”)
- Χειρόγραφες

- Έντυπες (Κριτικές εκδόσεις, μεταφραστικές εκδόσεις, σχολιασμένες εκδόσεις)

– Οι χριστιανικές πηγές

- A. Γλώσσα
Ανατολή (κυρίως ελληνική)
Δύση (γλώσσα: κυρίως λατινική)

- B. Κύριο μέσο αποτύπωσης
Πάπυροι
Περγαμηνές
C. Χρονολογική κατάταξη

– Η χριστιανική κειμενική παραγωγή κατά τους τέσσερις πρώτους αιώνες στην Ανατολή και τη Δύση. Η Καινή διαθήκη, η αποδοχή της μετάφρασης των Ο΄, τα Απολογητικά κείμενα, η Εκκλησιαστική Ιστορία του Ευσεβίου κ.ά.

– Η ερευνητική προσέγγιση των πηγών. Η αρχή *fontes sine quibus non*

– Οι οπτικές της ερευνητικής προσέγγισης

- Η εγκυρότητα της έκδοσης προέλευσης
- Η μεταφραστική προσέγγιση του κειμένου: *translatio* ή *interpretatio*;
- Ερμηνευτικός σχολιασμός: Βάσει πρωτοτύπου ή μεταφραστικής έκδοσης;

- Η αρχή της *communicatio* του ερευνητή με το κείμενο. Η πρόσφατη μεθοδολογική εργασία του Fernando Fiorentino
- Η αρχή του κειμένου *en χρόνω*

– Η κειμενική αντιμετώπιση της Αγίας Γραφής

– Επιμέρους κειμενικά παραδείγματα

- Ο παράγοντας της μετάφρασης – απόδοσης και οι πολιτισμικές προεκτάσεις των κειμενικών διαφορών

(A) Ταυτόσημη συντακτική δομή

GNT και ένθυμίσσεως ανθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὁμοῖον
VUL et cogitationis hominis divinum esse simile (Act. 17.29)

GNT πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσεβείαν
VUL omnia nobis divinae virtutis suae ad vitam et pietatem (2Pt. 1.3)

GNT ἵνα διὰ τούτων γένησθε κοινωνοὶ θείας φύσεως
VUL ut per haec efficiamini divinae consortes naturae (ibid. 1.4)

(B) Παρόμοια συντακτική δομή

SEP καὶ ὁ μὲν διὰ τὴν θεῖαν ἐνέργειαν ἄφωτος καὶ πάσης ἐστερημένος ἐλπίδος ἔρριπτο
VUL et ille quidem per divinam virtutem iacebat mutus (2Mcc. 3.29)

SEP ἀσεβεῖν γὰρ εἰς τοὺς θεοὺς νόμους οὐ ῥάδιον
VUL in leges enim divinas impie agere inipune non cedit (ibid. 4.17)

SEP θεῖα μάλιστα κατὰ στιγμήν ἐπιτεινόμενος ταῖς ἀλληλόδοσιν
VUL divina admonitus plaga per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus (ibid. 9.11)

(C) Περαιτέρω μεταφραστική επεξεργασία

SEP εἰσακούσατέ μου, υἱοὶ ὅσοι
VUL obaudite me divini fructus (Sir. 39.13)

- Η ιστορική αφήγηση

(A) Ένα γεγονός, ένας συγγραφέας, δύο έργα, δύο αφηγήσεις

Κωνσταντίνος τῶν ἐπὶ Ρώμης κατατρυφουμένων φειδῶ λαβῶν, θεὸν τὸν οὐράνιον τὸν τε τούτου λόγον, αὐτὸν δὴ τὸν πάντων σωτήρα Ἰησοῦν Χριστόν, σύμμαχον δι’ εὐχῶν ἐπικαλεσάμενος, πρόεισιν πανστρατιά, Ῥωμαῖοις τὰ τῆς ἐκ προγόνων ἐλευθερίας προμνώμενος. (HE 9.9) c. 325

εὐχομένῳ δὲ ταῦτα καὶ λιπαρῶς ἰκετεύοντι τῷ βασιλεῖ θεοσημεῖα τις ἐπιφαίνεται παραδοξοτάτη, ἦν τάχα μὲν ἄλλου λέγοντος οὐ ῥάδιον ἦν ἀποδέξασθαι, αὐτοῦ δὲ τοῦ νικητοῦ βασιλέως τοῖς τὴν γραφὴν διηγουμένοις ἡμῖν μακροῖς ὑστερον χρόνοις, ὅτε ἠξιώθημεν τῆς αὐτοῦ γνώσεώς τε καὶ ὁμιλίας, ἐξαγγεῖλαντος ὄρκους τε πιστῶσάμενον τὸν λόγον, τίς ἂν ἀμφιβάλῃ μὴ οὐχὶ πιστεύσει τῷ διηγήματι; μάλιστα ὅτε καὶ ὁ μετὰ ταῦτα χρόνος ἀληθῆ τῷ λόγῳ παρέσχε τὴν μαρτυρίαν. ἀμφὶ μεσημβρινὰς ἡλίου ὥρας, ἤδη τῆς ἡμέρας ἀποκλινοῦσης, αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν ἔφη ἐν αὐτῷ οὐρανῷ ὑπερκείμενον τοῦ ἡλίου σταυροῦ τρόποιον ἐκ φωτὸς συνιστάμενον, γραφὴν τε αὐτῷ συνήθηται λέγουσαν· τούτῳ νίκα. θάμβος δ’ ἐπὶ τῷ θεάματι κρατήσῃ αὐτόν τε καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἅπαν, ὃ δὴ στελλομένῳ ποι πορείαν συνείπετό τε καὶ θεωρὸν ἐγένετο τοῦ θαύματος. (29) καὶ δὴ διαπορεῖν πρὸς ἑαυτὸν ἔλεγε, τί ποτε εἶη τὸ φάσμα. ἐνθυμουμένῳ δ’ αὐτῷ καὶ ἐπὶ πολὺ λογιζομένῳ νύξ ἐπήει καταλαβοῦσα. ἔνθα δὴ ὑπνοῦντι αὐτῷ τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ σὺν τῷ φανέντι κατ’ οὐρανὸν σημεῖῳ ὀφθῆναι τε καὶ παρακελεύεσθαι, μίμημα ποιησάμενον τοῦ κατ’ οὐρανὸν ὀφθέντος σημείου τούτῳ πρὸς τὰς τῶν πολεμίων συμβολὰς ἀλεξήματι χρῆσθαι. (30) ἅμα δ’ ἡμέρα διαναστὰς τοῖς φίλοις ἐξηγόρευε τὸ ἀπόρητον. κάπειτα χρυσοῦ καὶ λίθων πολυτελῶν δημιουργοῦς συγκαλέσας μέσος αὐτὸς καθίζανει καὶ τοῦ σημείου τὴν εἰκόνα φράζει, ἀπομεισθαί τε αὐτὴν χρυσῷ καὶ πολυτελεῖσι λίθοις διεκελεύετο. ὃ δὴ καὶ ἡμᾶς ὀφθαλμοῖς ποτε παραλαβεῖν αὐτὸς βασιλεὺς, θεοῦ καὶ τούτου χαρισάμενον, ἠξίωσεν. (31) Ἦν δὲ τοιῶδε σχήματι κατεσκευασμένον. ὑψηλὸν δόρυ χρυσῷ κατημφισμένον κέρασ εἶχεν ἐγκάρσιον σταυροῦ σχήματι πεποιημένον, ἄνω δὲ πρὸς ἄκρῳ τοῦ παντὸς στέφανος ἐκ λίθων πολυτελῶν καὶ χρυσοῦ συμπλεγμένους κατεστήρικτο, καθ’ οὗ τῆς σωτηρίου ἐπιγορίας τὸ σύμβολον δύο στοιχεῖα τὸ Χριστοῦ παραδηλοῦντα ὄνομα διὰ τῶν πρώτων ὑπεσήμενον χαρακτήρων, χιαζόμενον τοῦ ῥῶ κατὰ τὸ μεσαίτατον· ἃ δὴ καὶ κατὰ τοῦ κράνους φέρειν εἴωθε κὰν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις ὁ βασιλεὺς. τοῦ δὲ πλαγίου κέρασ τοῦ κατὰ τὸ δόρυ πεπαρμένου ὀθόνη τις ἐκκρεμῆς ἀπηώρητο, βασιλικὸν ὕφασμα ποικιλία συνημμένων πολυτελῶν λίθων φωτὸς αὐγαῖς ἐξαστραπτόντων καλυπτόμενον σὺν πολλῶν τε καθυφασμένον χρυσῷ, ἀδιήγητόν τι χρῆμα τοῖς ὄρασι παρέχον τοῦ κάλλους. τοῦτο μὲν οὖν τὸ φάρος τοῦ κέρασ ἐξημμένον σύμμετρον μήκους τε καὶ πλάτους περιγραφήν ἀπελάμβανε· τὸ δ’ ὄρθιον δόρυ, τῆς κάτω ἀρχῆς ἐπὶ πολὺ μηκυνόμενον ἄνω μετέωρον, ὑπὸ τῷ τοῦ σταυροῦ τροπαίῳ πρὸς αὐτοῖς ἄκροις τοῦ [διαγραφέντος] ὑφάσματος τὴν τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως εἰκόνα χρυσοῦν μέχρι στέρνων τῶν τ’ αὐτοῦ παιδῶν ὁμοίως ἔφερε. τούτῳ μὲν οὖν τῷ σωτηρίῳ σημείῳ πάσης ἀντικειμένης καὶ πολεμίας δυνάμεως ἀμυντηρίῳ διὰ παντὸς ἐχρητο βασιλεὺς, τῶν τε στρατοπέδων ἀπάντων ἠγεῖσθαι τὰ τούτου ὁμοιώματα προσέταπτεν. (VC 1.28–31) >339

(B) Μία πηγή, ἀβέβαιος συγγραφέας (Ο Κωνσταντίνος ἢ ἡ Σύγκλητος;), πολλές προεκτάσεις

IMP[ERATOR] CAES[AR] FL[AVIO] CONSTANTINO MAXIMO P[RO]F[ELIC]I AVGVSTO S[ENATVS] P[RO]PVLVS[Q]VE R[OMANVS] QVOD INSTINCTV DIVINITATIS MENTIS MAGNITVDINE CVM EXERCITV SVO TAM DE TYRANNO QVAM DE OMNI EIVS FACTIONE VNO TEMPORE IVSTIS REM PVBLICAM VLTVS EST ARMIS ARCVN TRIVMPHIS INSIGNEM DICAVIT

Στον Αυτοκράτορα Καίσαρα Φλάβιο Κωνσταντῖνο τον Μέγα, τον Ευσεβή και Μακάριο Αύγουστο η Σύγκλητος και ο Ρωμαϊκός Λαός — επειδή χάρη στη θεία έμπνευση και τη μεγαλοσύνη του νου του και χάρη στον στρατό του τιμώρησε τον τύραννο μαζί με την φατρία του, με σύμμαχό του το δίκαιο και για χάρη της Δημοκρατίας — του αφιέρωσε αυτή την αιψίδα ως σύμβολο του θριάμβου του.